

กวีธำกร สังกุล. ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในฐานะ “ประเพณีสร้างสรรค์” ในสังคมไทยร่วมสมัย. (๒๕๕๙).

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรเมษฐ์ จารุวร

วัตถุประสงค์: ๑. ศึกษาวิถีคิดในการสร้างประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย

๒. วิเคราะห์พลวัตและบทบาทของประเพณีดังกล่าว

สมมติฐาน: ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในปัจจุบันเป็น “ประเพณีสร้างสรรค์” ที่แสดงให้เห็นวิถีคิดในการสร้างและการนำเรื่องเล่าและหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดีเกี่ยวกับปราสาทพนมรุ้ง มานำเสนอในรูปแบบของพิธีกรรม ขบวนแห่ และการแสดงประกอบแสงเสียง ประเพณีนี้สะท้อนให้เห็นพลวัตจากพิธีกรรมของชาวบ้านสู่การเป็นงานประจำปีที่สัมพันธ์กับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์

บทคัดย่อ: วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาวิถีคิดในการสร้างประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ในฐานะที่เป็น “ประเพณีสร้างสรรค์” และวิเคราะห์พลวัตและบทบาทของประเพณีดังกล่าว โดยเก็บข้อมูลภาคสนามในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๕๙

ผลการศึกษาพบว่าประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๔ และสืบทอดมาจนปัจจุบัน เพื่อเป็นประเพณีประจำจังหวัดบุรีรัมย์ กิจกรรมการท่องเที่ยวประกอบด้วย ๓ ส่วนหลัก คือ พิธีบวงสรวงเทพเจ้าประจำปราสาทพนมรุ้ง ขบวนแห่การจำลองขบวนเสด็จพระนางอุปดิ้นทรลักษมีเทวีและเทพพาหนะทั้งสิบ และการแสดงประกอบแสงเสียงเพื่อบอกเล่าเรื่องราวของปราสาทพนมรุ้ง

ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งมีวิถีคิดในการสร้างประเพณีโดยสร้างประเพณีใหม่ซ้อนลงไปบนประเพณีเดิมของชาวบ้าน กิจกรรมการท่องเที่ยวทั้ง ๓ กิจกรรมสะท้อนให้เห็นวิถีคิดในการสร้างโดยนำหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดี รวมทั้งศิลปะบนตัวปราสาทมาสร้างเป็นองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ การนำลวดลายภาพสลักนูนต่ำบัวแปดกลีบมาสร้างเป็นพิธีสักการบูชาบริเวณบันไดนาคราชตรงทางขึ้นปราสาท การจำลองเครื่องประดับตกแต่งขบวนแห่และการแสดงประกอบแสงเสียงจากภาพจำหลักบนตัวปราสาท ปัจจุบันยังมีการประชาสัมพันธ์ควบคู่ไปกับปรากฏการณ์แสงอาทิตย์ส่องลอดช่องประตูปราสาทพนมรุ้งทั้ง ๑๕ ประตู และมีการใช้ประเพณีนี้ในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างชาวเขมรถิ่นไทยในจังหวัดบุรีรัมย์กับชาวอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชาอีกด้วย

พลวัตของประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งแบ่งออกเป็น ๒ ช่วง คือ ช่วงที่ ๑ พลวัตจากประเพณีราษฎร์สู่ประเพณีรัฐในปี ๒๕๓๔ และช่วงที่ ๒ พลวัตของประเพณีในช่วงที่จัดการโดยจังหวัดบุรีรัมย์ พลวัตของทั้ง ๒ ช่วงเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงผู้จัดเป็นสำคัญ ทั้งนี้ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งมีบทบาทสำคัญในด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการจัดงาน และมีบทบาทในด้านสังคม กล่าวคือ ได้สร้างเรื่องเล่าเกี่ยวกับปราสาทพนมรุ้งโดยอ้างว่ามาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดี และได้นำเสนอ อัตลักษณ์ของจังหวัดบุรีรัมย์ รวมทั้งอัตลักษณ์ของกลุ่มเขมรถิ่นไทย นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการสร้างความศักดิ์สิทธิ์อีกด้วย งานวิจัยนี้จึงเป็นตัวอย่างหนึ่งที่ทำให้เข้าใจการสร้างสรรคประเพณีใหม่ ๆ ในสังคมไทยร่วมสมัย และเป็นแนวทางในการศึกษาปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมในเชิงคติชนวิทยา และศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง